

حجاب در ادیان؛ از بود تا نبود

عضو هیئت علمی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی گفت: غرب در انتخاب پوشش و حجاب، الگوی یونانی و اسلام، الگوی شرقی زنان را برگزید. به همین سبب برخورد ضد اسلامی در اروپا با تجلیات شرقی از جمله حجاب به سبب ترس از شرقی شدن غرب است.

عضو هیئت علمی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی گفت: غرب در انتخاب پوشش و حجاب، الگوی یونانی و اسلام، الگوی شرقی زنان را برگزید. به همین سبب برخورد ضد اسلامی در اروپا با تجلیات شرقی از جمله حجاب به سبب ترس از شرقی شدن غرب است.

ترس از شرقی شدن؛ عامل برخورد ضد اسلامی غرب با حجابیه گزارش ایکن، یکی از موضوعات بسیار مهمی که از گذشته های دور تا به امروز مورد بحث قرار گرفته و هر آئینی نیز با تفکر و دلایل ویژه خود بدان پاسخ می دهد، حجاب در ادیان مختلف به ویژه ادیان ابراهیمی است. حجاب در لغت به معنای مانع بین دو چیز، پوشاندن و پوشش(ستر) است. امروزه واژه حجاب در زبان عامه مردم و متون فقهی به معنای پوشش شرعی زنان به کار می رود. واژه حجاب هفت بار در قرآن کریم به معنای مانع و حائل به کار رفته است. در آیه ۵۲ سوره مبارکه احزاب، که آیه حجاب خوانده می شود، به مردان دستور داده شده است که با همسران پیامبر از پشت پرده (مِنْ وَّرَاءِ حِجَابٍ) سخن بگویند.

در متون فقهی و حدیثی برای اشاره به معنای پوشش و پوشاندن به جای حجاب از واژه ستر استفاده شده است. شکل حجاب و چگونگی انطباق آن با معیارهای پوشش اسلامی با توجه به عواملی چون فرهنگ و آداب و باورها و عرف و شرایط اقلیمی و گاه محدودیت های اجتماعی هر سرزمین تفاوت داشته است. برای مثال رایج ترین نوع پوشش اسلامی در ایران، چادر بوده که در مقاطع گوناگون تاریخی و اوضاع جغرافیایی متنوع بوده است، اما زنان مسلمان پایبند به حجاب در بسیاری از کشورهای اسلامی، دست کم در دهه های اخیر، به ندرت از چادر استفاده کرده اند. در کشورهای عربی خاورمیانه، عبا و در مغرب، جلاب رایج است. زنان مسلمان مقیم کشورهای غیراسلامی، که گاه محدودیت هایی برای رعایت حجابشان اعمال می شود، نیز کوشیده اند که پوشش مناسب محیطی و نیز مقبول از نظر شرعی را طراحی و درباره مطابقت آن با موازین فقهی استفتا کنند.

پوشش از ابتدای خلقت همواره از نیازهای اولیه به شمار می رفته و با گذشت زمان و رشد انسان و خروج از حالت بدویت، طرح لباس، جنس و حالت آن نیز تغییر کرده و در کنار سایر جنبه های زندگی بشر به پیشرفت خود ادامه داده است؛ تا حدی که نه تنها پوشش بدن متناسب با شرایط اقلیمی تغییر کرده، بلکه در طول تاریخ همسو با پیشرفت تمدن، فرهنگ و متناسب با آداب و رسوم و اعتقادات مردم، دگرگونی های بی شماری داشته است.

عوامل اقتصادی، اجتماعی و ارتباطات نیز در تکامل و تنوع پوشش انسان نقش به سزایی داشته است. با اینکه حجاب از مسائل مهم دین اسلام است و در آیات و روایات نیز به کرات درباره آن سخن گفته شده و قرآن کریم نیز واجب بودن آن برای بانوان را مورد تأکید قرار داده است، اما میزان التزام به حجاب رو به کاهش است.

تحقیقات عوامل مختلفی را در بدحجابی بانوان مورد تأیید قرار داده اند. میزان التزام والدین به اعتقادات و رفتارهای مذهبی، روابط خوب با والدین، میزان التزام دوستان به اعتقادات و رفتارهای مذهبی، خویشتن داری و در نهایت وضعیت اقتصادی از جمله عوامل مؤثر بر رعایت نکردن شئون اسلامی و حجاب است.

بسیاری از دانشمندان و مورخان بر این اعتقاد هستند که در ایران باستان و پیش از آنکه مردم ایران زمین به آئین اسلام بپیوندند، زنان دارای حجاب بودند و مردم این سرزمین به حجاب اعتقاد داشتند، اما با کمی تأمل در تاریخ و بررسی تفاوت هایی که بین پوشش و حجاب وجود دارد، مشخص می شود که حجاب به معنای پوشش اسلامی امروز یعنی پوشاندن موی سر در ایران باستان وجود نداشت، اما بانوان ایرانی همواره خود را در برابر مردان می پوشاندند و از لباس های بلند استفاده می کردند. به طور کلی زنان ایرانی در زمان مادها و پس از آن پوشش کاملی داشتند که شامل پیراهن بلند چین دار، شلوار، چادر و شنلی روی لباس ها بود. این پوشش در زمان هخامنشیان، اشکانیان و ساسانیان نیز معمول بود. در منابع یونانی آمده است که زنان پارسی، ساده(بدون آرایش) و با لباسی کاملاً پوشیده ظاهر می شدند. مردان نیز برهنه بودن یا باز گذاشتن هر یک از قسمت های بدن(مانند آستین دست) را شرم آور و خلاف ادب می شمردند و به همین علت سرتاپایشان با سربند(کلاه) و پاپوش پوشیده بود.

موضوع حجاب بانوان به ویژه در ادیانی همچون مسیحیت و یهودیت در ابتدای ظهور خود در جهان و طبق دستورات الهی وجود داشت و آنچه امروز در رابطه با مسئله حجاب در این ادیان وجود دارد، در طول تاریخ دستخوش تغییر شده است.

ترس از شرقی شدن؛ عامل برخورد ضد اسلامی غرب با حجاب
درباره حجاب در ادیان مختلف و سیر تکاملی آن در ایران و جهان با اکرم ارجح، عضو هیئت علمی بنیاد دایرة المعارف اسلامی، به
گفت و گو پرداختیم که در ادامه می خوانید.

حجاب به عنوان پوشش زنان در برابر دیگران، به ویژه مردان نامحرم، به کار می رود. این تعریف افزون بر مفهوم دینی دارای کارکرد
اجتماعی است. مفهوم پوشش داشتن و پوشیده بودن زنان در ادیان پیش از اسلام مطرح بود. آن طور که از متون یهود برمی آید،
موضوع عفاف و حجاب برای زنان انبیا(ع) و بزرگان بنی اسرائیل وجود داشت و حتی رعایت نکردن عفاف یکی از علل نزول عذاب بر
بنی اسرائیل شمرده می شد. در کتاب تلمود، که شامل احکام فقهی نیز است، بر لزوم پوشاندن سر از نامحرمان، سکوت زن،
پرهیز از هرگونه آرایش برای مردان دیگر، خودداری از نگاه مرد به زنان نامحرم و وجوب پرهیز از هر امر تحریک آمیز تأکید شده
است.

براساس قوانین یهود، رعایت نکردن عفت عمومی مجازات را در پی داشت و حجاب از ضروریات بانوان، به ویژه نزد زنان متأهل،
شمرده می شد. با وجود نظام سخت گیرانه حجاب در یهودیت، پس از رنسانس و تحولات اجتماعی در اروپا، اغلب زنان یهودی
حجاب را کنار نهادند، لیکن برخی از آن ها از کلاه گیس به عنوان نوعی پوشش سر استفاده می کردند.

در دین مسیحیت نیز به پوشش اهمیت می دادند؛ چنانکه زنان دین باور به همسان سازی خود با حضرت مریم(س) اهتمام
داشتند و موی سر خود را می پوشاندند. در تصاویر کهن تر از حضرت مریم(س) پوشش کامل تری از ایشان دیده می شود. در
حدود سده های چهارم و پنجم میلادی که زنان راهبه هویت مستقلی یافتند، به دلیل احساس تزهد، پوشش کاملی را برای سر
و بدن خود برگزیدند تا در پیشگاه خداوند پسندیده تر باشند. همچنین بیان نکاتی در عهد جدید مانند لزوم پوشاندن موی سر در
مراسم عبادی، سکوت در کلیسا، باوقار بودن زن و نهی از نگاه ناپاک به بیگانگان، نگاه شهوت آمیز نینداختن به زنان از جانب
مردان، دارای گرایش های اخلاقی است و بر مفهوم عفاف و حجاب در مسیحیت تأکید می کند، حتی اطلاعاتی که از تاریخ
مسیحیت در کتاب ویل دورانت آمده است، تصویری از حجاب کامل زنان را در قرون وسطا به دست می دهد.

به گفته مهرداد بهار، پژوهشگر فرهنگ و زبان های باستانی ایران، پیش از اسلام در فرهنگ ایران برخلاف تمدن های دیگر گرایش
به بازنمایی برهنگی وجود نداشت و این گونه تصاویر در هنر ایران باستان دیده نمی شود. در این آثار زنان ایران برخلاف زنان یونان
بدن خود را کاملاً می پوشاندند. همچنین، در این تصاویر صورت زنان دیده نمی شود که نوعی زن پوششی را به نمایش می
گذارد. با این حال بنا به گفته ژاله آموزگار، از نظر فقه زرتشتی، مفهوم امروزی یا اسلامی حجاب وجود نداشت... علت رویارویی
دنیا با حجاب، که در گذشته به آن پایبند بودند، چیست؟

نگاه غرب به حجاب در دو مورد قابل بررسی است. نخست اینکه نویسندگان غیرمسلمان، حجاب را به عنوان پوشش دست و
پاگیر و محدودکننده می شناسند و آن را نشانه بارز ظلم به زنان و محدودیت اجتماعی ارزیابی می کنند. به باور آنان، حجاب
مستلزم پنهان ماندن زن از نگاه مرد بوده و شرایط سیاسی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار می دهد و سرکوب گر زنان است. از
طرف دیگر این موضوع را باید در فرهنگ شرق و غرب بررسی کرد. غرب در انتخاب پوشش و حجاب الگوی یونانی و اسلام الگوی
شرقی را برگزید؛ به همین سبب برخورد ضد اسلامی در اروپا با تجلیات شرقی از جمله حجاب به سبب ترس از شرقی شدن
غرب است.

در مقابل پژوهشگرانی دیدگاه مثبتی به حجاب دارند. آنان بر امتیاز «جلب توجه نکردن» فرد در جامعه تأکید می کنند و گرایش
بسیاری از مسلمانان را برای وفاداری به ویژگی های نژادی و سنتی خود پذیرفته اند و حجاب یکی از نمادهای دینی و سنتی
مسلمانان است.

ایکنا